

קיצור הלכות אבילות המצויות:**מבוא**

חיי האדם מלאים מעברים. עם לידתו עובר האדם מחיי עובר לחיי גוף עצמאי. במותו עובר האדם מחיי גוף לחיי נשמה, ולעיתיד נעבור מחיי נשמה לחיי גוף זכים וקדושים בתחיית המתים.

למדונו חכמינו, "הילודים למות והמתים להחיות" (אבות, ד, כ"ב). "נולד אדם, מונים לו למיתה, מת, מונים לו לחיים" (שמות רבה מ"ח, א). כל חיי האדם בעולם מכשירים אותו למעבר לחיי הנשמה. מדרגת חיי העולם הבא תהיה לפי מעשיו בחיי הגוף בעולם הזה.

קרובי האדם המלווים אותו בחייו, מרגישים ביותר את נוכחותו וחשים מאוד את כאב פטירתו. הם מלווים באבילותם גם את מעברו מחיי הגוף לחיי הנשמה בעולם הבא. תחנות שונות במעבר זה וכנגדן תחנות שונות בדיני האבילות. זמן האנינות, שלושה ימים ראשונים, שבעה, שלושים, י"ב חודש על אב ואם, הן תחנות בעולם הנשמות השמימי ובעולם המעשה הארצי. הדקדוק שלנו בהלכות אבילות למדרגותיה השונות פועל את פעולתו הן על המת והן עלינו, קרוביו.

על פי רוב האדם נפגש לראשונה עם הלכות אבילות רק כשהוא צריך לקיימן והמבוכה בהן גדולה. ליקטתי בע"ה את עיקר ההלכות המצויות בלשון קצרה ומתומצתת לתועלת האבלים. ההלכות לוקטו בעיקר מספרי הלכות אבילות המקובלים והמצויים (גשר החיים, חזון עובדיה, ילקוט יוסף, צרור החיים (פסקי הגר"מ אליהו), שו"ע המקוצר, מעולם ועד עולם, וספרים נוספים). כשיש הבדל בין העדות השונות ציינתי בפירושו. לא התייחסתי (כמעט) למנהגים שונים בעניין האבילות ולמנהגי התפילה בבית האבל כיוון שהם רבים כחול הים ובזה כל אדם יעשה כמנהג משפחתו.

אי אפשר לברר בלי תבן, אשמח לקבל הערות והארות הן על תוכן הדברים והן על סגנונם.

חלק א': מהפטירה ועד הקבורה:

פרק א-דיני אונן

פרק ב-אונן בשבת

פרק ג-הקרעה

פרק א-דיני אונן:

הגדרה: מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו והוא לפני הקבורה נקרא אונן.

דינים מרכזיים לאונן:

1. אונן לא אוכל בשר ולא שותה יין. (שמ"א, א')
2. חז"ל פטרו את האונן מכל מצוות עשה על מנת שיקדיש את כל זמנו ומחשבותיו לטיפול בנפטר, בקבורתו ובהספדו בצורה המכובדת והטובה ביותר. לעומת זאת, אונן לא פטור ממצוות לא תעשה ומגזרות חכמים.
- לכן, האונן אינו עונה אמן, פטור מקריאת שמע, אינו מניח תפילין ולא מצטרף למניין (י"א שאם הקבורה למחרת אומר ק"ש שעל המיטה וברכת המפיל. מנח"ש, א, צ"א, סעיף כ"ה). אסור לאונן ללמוד תורה ולא לעלות לתורה. מאידך, כשהאונן רוצה לאכול פת או כשיוצא מבית הכסא או כשקם בבוקר צריך ליטול ידיו אע"פ שאינו מברך "על נטילת ידיים" או "אשר יצר".
3. אונן לא מברך לפני האכילה ואחריה (שמ"א, א) ואינו צריך להחמיר שלא לאכול או לשתות. (הגר"א בבבלי שליט"א)
4. אונן מותר לנעול את נעליו. (שמא, ה')

5. אונן אסור ברחיצה, בסיכה, בתשמיש המיטה ובשאלת שלום.
6. אסור לאונן לעשות מלאכה (שמא, ה', ברמא וכן הסכמת כל פוסקים עיין חזו"ע, א', קנט')
7. מנהג התימנים שעד הקבורה אין האונן אסור בכל דבר שהאבל אסור בו. האונן מותר בתספורת, רחיצה ותלמוד תורה. (שו"ע המקוצר, חלק ה' שע"ט).
8. אונן אומר קדיש (גשה"ח, יח', ב', ג') (ילקי' אבלות ז', יז ובהערה שם). יש מהאשכנזים שנהגו שאינו אומר קדיש. כשאונן אוכל אסור לו להסב לשולחן כדרכו אלא ישב על כיסא נמוך או על הארץ.

פרק ב - אונן בשבת:

מותר באכילת בשר ויין וחייב בכל המצוות והברכות.

אסור בתשמיש המיטה (שמא, א')

יש אומרים שאסור בלימוד תורה (רע"א) ויש אומרים שמותר ללמוד, רק אינו עולה לתורה. (גשה"ח, שם, ח')

במוצ"ש- אשכנזים: יקרא ק"ש של ערבית ללא ברכות לאחר פלג המנחה ולפני צאת שבת (או"ח, ע"א, מ"ב, סק"י). לא יבדיל עד לאחר הקבורה (אם תהיה ביום א' – יבדיל אחריה בלי נר ובשמים) ואוכל ושותה ללא הבדלה. (גשה"ח, יח', ב', ט)

ספרדים: יכול להבדיל בשבת מבעוד יום אחרי פלג המנחה ולפני השקיעה (ללא נר) (ילק"י ז, כ"ב וכף החיים סי' ע' סקיג' וחזו"א א', קס"ז)

פרק ג- הקריעה: ישנם מנהגים שונים מתי קורעים על המת. כל אחד יעשה כמנהגו. בכל אופן, את הקריעה יש לעשות בהדרכת מי שבקיא בדיני הקריעה ומנהגיה ע"מ לעשותה כדינה.

חלק ב': השבעה:

פרק א- סעודת הבראה

פרק ב- דיני השבעה

פרק ג- בבית האבל

פרק ד- שבת בשבעה

פרק א'- סעודת הבראה

1. לאחר ההלוויה, אסור לאבל לאכול את הסעודה הראשונה באותו יום מאוכל ששייך לו. שכניו וידידיו מביאים לו משלהם. סעודה שניה באותו יום או סעודה ראשונה ביום למחרת מותר לו לאכול מאוכל השייך לו. (שע"ח, א')
2. לכתחילה עיקר סעודה זו היא בלחם. כשאין לחם יאכל פת הבאה בכיסנין (עוגות ועוגיות). נהגו לאכול לחם עם ביצים ו/או עדשים. יש להביא את הביצים קלופות כדי שלא יראה האבל כרעבתן בקילופן. (שע"ח, ט, הגהות רע"א)
3. מותר לאבל לשתות קפה או תה משלו לפני סעודת הבראה. (גשה"ח, כ, ב, ד. ילק"י, יג, ג)
4. אם המת נקבר במוצ"ש, מותר לאבל לעשות הבדלה משלו לפני סעודת הבראה. (גשה"ח, שם, שם, ה)

5. עושים סעודת הבראה גם בראש חודש, חנוכה ופורים. בחול המועד ראוי להברות רק בעוגות וקפה ולא בביצים, עדשים ולחם מפני כבוד הרגל. (גשה"ח, שם, שם, י. ילק"י, יג, ג)
6. ביום ו' לפני חצות- עושה סעודת הבראה כרגיל. ביום ו' לאחר תשע שעות זמניות- אין להברותו ויאכל בליל שבת משלו. (שע"ח, ה). (הגר"מ אליהו- יברוהו בקפה ועוגה, צה"ח, עב)
7. אם המת נקבר ברגל וביו"ט:
ספרדים- מברים את האבל בסעודה ראשונה במוצאי יו"ט. (שע"ח, יא. ילק"י, יג, ג)
אשכנזים- אין מברין אותו כיוון שאפילו ביום רגיל אין חיוב הבראה בלילה הבא. (רמ"א, שם. גשה"ח, כ, ב, יב)
8. ספרדים- מצטרפים עם האבלים לזימון בסעודת ההבראה. (ילק"י, יג, טו)
אשכנזים- לכתחילה לא יאכלו סעודת הבראה שלושה אנשים ביחד כדי שלא יצטרפו לזימון. (גשה"ח, שם, שם, טו)

פרק ב' - דיני השבעה

1. **עשיית מלאכה:** אסור לאבל ללכת לעבודתו ואסור לו לעשות את מלאכתו ע"י אחר או ע"י גוי. כיום, חופשה מחמת אבלות מעוגנת בהסכמי העבודה.
- בעניין זה פרטים רבים. (כגון – שותפים שאחד מהם אבל, עצמאי שאם לא ילך לעבודתו לא יהיה לו מה לאכול, דבר האבד, עבודה בקבלנות וכד'). בכל שאלה שמתעוררת יש לשאול תלמיד חכם הבקי בדינים אלו.
- מותר לעשות עבודות בית נצרכות כמו הכנת אוכל, סידור הבית ושטיפתו (סימן ש"פ, כ"ב) אבל לא יכבס ולא יגהץ.
2. **רחיצה:** רחיצת הגוף אסורה אפילו במים קרים. רחיצת פנים, ידיים ורגליים או חפיפת הראש (בלבד) מותרת בצונן. מותר לצחצח שיניים משום שתכלית הציחצוח היא להעביר את הלכלוך ולא להתענג.
- איסטניס שיבוא לידי צער אם לא ירחץ, או יולדת או חולה שנצרך לרחיצה לצורך רפואה – יכולים לרחוץ אף בחמים (רק על מנת להסיר את הזיעה ולא לתענוג)
- . לא מקילים לכל אדם שאומר איסטניס אני. (שפ"א, ג')
- נידה יכולה לרחוץ מעט בין ירכותיה לצורך הפסק טהרה. אישה לא טובלת ולא חופפת בשבעת ימי אבלותה.
3. **סיכה:** סיכה לתענוג אסורה אפילו רק באיבר אחד. מריחת משחה לצורך רפואי או לניקיון מותרת. לכן ניתן להשתמש בקרם למניעת יובש או בדאורדארנט לא מבושם.
- איפור: אישה אבילה לא תתאפר בשבעת ימי האבל. כלה תוך 30 יום לנישואיה ובחורה בגיל השידוכים – מותרת (שפ"א, ו')
4. **נעילת הסנדל:** אסור לנעול נעלי עור. מותר לנעול נעלי גומי, בד, עץ או פלסטיק. יש מתירים לנעול סנדל שאינו מעור אך הרצועה שקושרת אותו לנעל עשויה מעור (גשה"ח, כא, ד, ילק"י, כ, ב. חזו"ע, ב, קע"א-קע"ב) אבל מברך "שעשה לי כל צרכי" למרות שאינו נועל את נעליו.
5. **תלמוד תורה:** אסור לאבל ללמוד תורה בשבעת ימי האבלות. מותר ללמוד דיני אבלות ולקרוא בספרי מוסר ויראת ה'. בכל מקרה אין לפלפל בדברים אלא ללמוד לימוד פשוט. אבל מברך ברכות התורה מפני שמותר לו ללמוד דברים מסויימים, אך אינו עולה לתורה. (אבל יכול להגביה את ספר התורה או לפתוח את ארון הקודש).
- לגבי דברי תורה שבסדר התפילה:
אשכנזים (גם המתפללים בנוסח ספרד)- אין אומרים קורבנות ופרשת הקטורת ואומרים פרשת

התמיד ואיזהו מקומן ללא תפילת יהי רצון שאחריהן. (גשה"ח, כא, ה, ג)
 ספרדים- אומרים גם קורבנות ופיטום הקטורת שנחשב הדבר לחלק מהתפילה. (ילק"י, כ"ט, ז. חזו"ע
 ב, קצ"ט)

בשבת יכול לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום (גשה"ח, כ"א, ה, ג)

6. **תשמיש המיטה:** חיי אישות אסורים בכל שבעת ימי האבלות בין לאיש ובין לאישה. (אבל שחל
 ליל טבילתה של אשתו בתוך השבעה, יכולה לטבול אך אסורים בחיי אישות) (סימן שפ"ג, א)

ראוי להחמיר בחיבוק, נישוק (רמ"א שם) ושינה באותה מיטה. (לשון השו"ע שם) שאר ההרחקות
 מותרות (אם הם מותרים). כל אדם ירחיק עצמו בכל מה שעלול להביאו לתשמיש. גם בשבת אסורים
 חיי אישות כיוון שאבילות בצינעה חלה גם בשבת.

7. **שאלת שלום:** אבל אסור בשאלת שלום עפ"י החלוקה הבאה:

א. בג' הימים הראשונים אינו שואל בשלום אדם ואינו משיב לשואלו. אם שואלים, בשלומי יאמר
 שהוא אבל.

ב. מהיום השלישי ועד סוף השבעה- אינו שואל ולא שואלים בשלומי. אם לא ידעו ושאלו בשלומי יכול
 להשיב בשפה רפה.

ג. מסיום השבעה ועד השלושים- הוא שואל בשלום אחרים ומשיב, אבל אחרים לא שואלים בשלומי.

מעיקר הדין אסורה אמירת המילה שלום (באה"ט, שפ"ה, ב'. ילק"י, כ"ג, א, ח), יש שהחמירו גם
 באמירת בוקר טוב וכדומה (גשה"ח). לכל הדיעות מותר לברך את האבל באריכות ימים, ברפואה,
 במזל טוב וכד' וגם לאבלים מותר לברך את המנחמים.

אבל נאסר בשאלת שלום, קל וחומר שלא ירבה בדברים ובשחוק שעלולים להביאו לקלות ראש.

מותר להושיט יד לאבל בשעה שמברכים זה את זה (חזו"ע, ב, רמ"ט, הר צבי, חלק ב, יו"ד ס' ר"צ),
 יש שנמנעים מכך וסוברים שהושטת יד נחשבת לשאלת שלום (צה"ח, צ"ב)

לא נותנים מתנה לאבל כיוון שנתנת מתנה נחשבת כשאלת שלום. (שפ"ה, ג, ברמ"א. חזו"ע, ב, רנ"ב.
 צה"ח, רי"א)

8. **כיבוס:** בתוך שבעת ימי אבלות אסור לאבל לכבס את בגדיו (אפילו בשביל אחרי השבעה) ואסור
 לו ללבוש בגד מכובס. אם התלכלכו כל בגדיו מותר לו להחליפם שהרי לא מחליף לצורך תענוג. כמו
 כן, מותר לשטוף כתם במים (בלבד) על מנת להעבירו ואין זה נחשב לכיבוס. הוא הדין בבגדים
 שנתמלאו בזיעה באופן שמפריע לאבל שיכול להחליפם או לשוטפם במים. (גשה"ח, כ"א, י, א.
 חזו"ע, ב, רפ"ה, צרוה"ח, קי"ט) אבל על אביו או אימו צריך לקרוע את חולצתו כשמחליף אותה. אבל
 על שאר הקרובים לא צריך לקרוע את חולצתו שוב (צרוה"ח, קי"ט).

- בגדי זיעה כמו לבנים וגרביים ניתן להחליף לפי הצורך. (גשה"ח שם. חזו"ע שם רפ"ב)

- לצורך ספירת שבעה נקיים מותר להחליף לבגד נקי.

- לא קונים ולא לובשים בגדים חדשים.

- בארץ ישראל נהגו רוב העדות ללבוש בגדי שבת בשבת שבתוך השבעה אבל לא מחליפים אלא
 את הבגדים העליונים. (גשה"ח, כ"א, י, ד. ילק"י, ל"ד, ב) יש שנהגו להחליף לכבוד שבת גם לבנים
 (גליון מהרש"א, שפ"ט, א)

9. **תספורת וגילוח:** אסור לאבל להסתפר ולהתגלח כל שלושים יום לאבלותו. (הן את שיער הראש
 והן את שיער הזקן). מותר לספר את שיער השפם שמפריע לאכילה. (ש"צ, א, שער הציון תקנ"א,
 סק"צ)

מותר להסתרק בשבעה גם אם נושר שיער עקב הסירוק. (ילק"י, לז, ב, צרוה"ח, קי"ב. חזו"ע, ב,
 רצ"ב)

מותר לספר קטן שמת לו מת.

10. **ציפורניים:** אסור ליטול ציפורניו כל 30 יום בכלי אבל בידיו ובשיניו מותר. ומותר להתחיל סדק בציפורניו בכלי ולסיים ביד. (ילק"י, לז, ח. שבות יעקב חלק ב, סימן ק)
11. **שהחיינו:** מותר לאבל לברך שהחיינו (כגון על פרי חדש) (מג"א, או"ח, תקנ"א, סקמ"ב). יש שכתבו שאם ירצה להמתין עד אחרי השבעה תבוא עליו ברכה. (ילק"י, ל"ח, ב)
12. **ישיבה על הארץ:** האבל בתוך השבעה יושב על הארץ או על כיסא נמוך עד גובה 3 טפחים. (גשה"ח, כ, ה, יא. חזו"ע, ב, רנ"ח) זקן או חולה שקשה לו יכולים לשבת כדרכם על כיסא. אישה שהישיבה על הארץ או על כיסא נמוך עלולה לפגוע בצניעותה- תשב לכתחילה על כיסא. נהגו להקל שהאבל ישן על גבי מיטה ולא על הארץ (גשה"ח, ב, ה, יא. חזו"ע, ב, רנ"ח) ויש שהחמירו שיניח את המזרון על גבי הארץ (צרוח החיים ע"מ יט)
13. **יציאה מביתו:** אבל לא יצא מביתו כל השבעה כדי שלא יסיח דעתו מן האבלות. (סימן שצ"ג) במקום צורך, כגון שאין מניין בביתו והולך לבית הכנסת לומר קדיש או כדי לשוב לביתו לשבת על מנת להיות עם משפחתו בשבת, או לעבור למקום אחר כדי לחסוך מהמנחמים נסיעות ארוכות – התיירו לצאת מביתו ובלבד שיצא בצניעה. (רצוי בשעה שאין תנועה רבה ברחוב) בשבת נוהגים ברוב העדות ללכת לבית הכנסת. (גשה"ח, כ"א, י, ו)
14. **הנחת תפילין:** ביום הראשון לאבלות האבל אסור בהנחת תפילין. (שפ"ח, א) אם יום הקבורה אינו יום המיתה (כגון שנפטר ביום א' ונקבר ביום ב') מנהג ירושלים להניח תפילין לאחר הקבורה בצניעה בלי ברכה ולחלצן מיד (ילק"י סימן כה, א, צרוח החיים, קכ"ה, פני ברוך, יב, כח, בשם הגרש"ז. חזו"ע, ב, ר"ס- כך מורים למי שבא להימלך).
15. **שמחה:** בתוך השבעה נאסר אפילו בדברים העלולים להביא לידי שמחה או שחוק כגון לקחת תינוק בחיקו. (שצ"א, א) מותר להורים לטפל בילדיהם. (פשוט ועיין חזו"ע, ב, שט"ו)
- במוצ"ש לא אומרים פרקי שמחה בהבדלה אלא מתחילים ישר בברכת הגפן. (חזו"ע, ג, עמ' נ ועמ' צ. גשה"ח, כ, ג, י)
16. **תימנים-** אבל חייב בעטיפת הראש כל השבעה. המנהג שעוטפים ראשם ומקצת גופם בטלית מצוייצת (אבל לא את הפה והאף) וכשהולכים המנחמים יכולים לגלות ראשם מן הטלית. (שו"ע המקוצר, ה, ת"ס, סעיף ג) ובשבת לא נהגו כן מלבד אנשי חבאן. (שם, תפ"ד, הערה ב)

פרק ג'- בבית האבל

1. נוהגים להדליק נר לעילוי נשמה. מהדרין להדליק משמן זית (גשה"ח, כ, א, א, חזו"ע, ג, נד) אם אין לו שמן זית ידליק בנר שעווה. אם אי אפשר ידליק נר חשמלי. הנר דולק משעת הפטירה ועד סיום השבעה.
2. נוהגים לכסות את המראות בבית האבל. כמו כן יש לכסות את התמונות בשעת התפילה אם מתפללים כנגדן. (ילק"י, כח, ו, חזו"ע, ג, נב)
3. אשכנזים- נוהגים שהמנחמים לא אוכלים בבית האבל אלא אם יש צורך בדבר כגון כששותה לצמא או כששותה קפה ע"מ להתעורר וכדומה.
- ספרדים- נוהגים להגיש כיבוד קל כדי שיברכו עליו לעילוי נשמת הנפטר.
4. האבל לא חייב לקום בפני אדם חשוב, אבל צריך לקום בפני ספר תורה. (שעו, א ברמ"א. ילק"י, כא, ו, ח. חזו"ע, ג, עד)

5. מצווה להתפלל בעשרה בבית האבל. אין אומרים תחנון ולא למנצח ולא את הפסוק "ואני זאת בריתי..." (גשה"ח, כ, ג, ג. חזו"ע, ג, ג)
6. כשאין מניין בבית האבל והאבל הולך לבית הכנסת, אם האבל ש"ץ- כל הציבור לא אומר תחנון. אם אינו ש"ץ- האבל אינו אומר תחנון והציבור אומר. (גשה"ח, כ, ג, ג. יא. הליכות שלמה, תפילה, ע"מ קלח. בחזו"ע, עמ' יח הביא מחלוקת בדבר ולא הכריע)
7. לברכת המזון בבית האבל יש נוסח מיוחד ויש שינויים בין העדות השונות- כל עדה תעשה כמנהגה.
8. מותר לאבל לשטוף רצפה, להדיח כלים, ולסדר את הבית בשבעה. (שפ, כב)

פרק ד'- שבת בשבעה

1. בשבת שבתוך השבעה נוהגת רק אבילות שבצנעה, כלומר: איסור תשמיש המיטה, איסור רחיצה ואיסור תלמוד תורה.
- אין לטבול במקווה לקראת שבת שבתוך השבעה.
2. מעט לפני כניסת השבת יחליף את בגדיו לבגדי שבת וינעל את נעליו.
- אשכנזים: ניתן לעשות זאת מפלג המנחה (גשה"ח, כא, יב, ג).
- ספרדים: סמוך לשקיעת החמה. (יביע אומר, ט, יו"ד ל"ט). נשים תחלפנה בגדיהם אחר הדלקת נרות. (חזו"ע, ג, ע"מ פ)
- תימנים: מחליפים בגדיהם זמן מועט לפני שבאים להתפלל אצלם בשיעור שיספיקו להתכונן לשבת. (שו"ע המקוצר, ה, תפד)
3. אשכנזים נהגו שהאבל נכנס לבית הכנסת לפני "מזמור שיר ליום השבת" והקהל קם לקראתו ומנחם אותו. (אם עדיין לא קיבלו את השבת)
- ספרדים: האבל נכנס לביה"כ כרגיל ומתפלל כדרכו. (צה"ח, ע"מ 78)
- תימנים: מתפללים בליל שבת בבית האבל (וכן במנחה) ולא משנים כלום בסדרי התפילה (שו"ע המקוצר, ה, תפ"ו)
4. האבל לא אומר בביתו שלום עליכם (גשה"ח, כא, יב, א) אבל אומר זמירות שבת כדרכו. (שש"כ, סב, טו). ילק"י (כב, י) וחזו"ע (ג, ז)- אומר שלום עליכם ואשת חיל.
- תימנים: אומר שלום עליכם ולא אומר זמירות שבת. (שו"ע המקוצר, ה, תפו)
5. יקרא שניים מקרא אחד תרגום בשבת ולא לפני. אם קם מהשבעה בשבת ישלים שניים מקרא אחד תרגום בבוקר לאחר שקם מהשבעה.
6. מוצאי שבת: אשכנזים: נוהגים לאחר מעט את תפילת ערבית כדי שיאמרו האבלים: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", יחלצו נעליהם ויחליפו בגדיהם ואח"כ יתפללו מעריב. (גשה"ח, כ, הערה 6)
- ספרדים: חולצים נעליים ומחליפים בגדים מיד בצאת הכוכבים (20 ד' אחרי שקיעה) אף לפני תפילת ערבית. (חזו"ע, ג, צ) יש אומרים שרק אחרי ההבדלה יחליפו בגדיהם ויחלצו נעליהם (צה"ח, קע"א).
7. בהבדלה לא אומרים את פסוקי השמחה ומתחילים ישר בברכת הגפן. נוהגים לברך על הבשמים. (גשה"ח, כ, ג, ו, כה"ח, סי' רצ"ז אות ח)

8. אבל יכול לברך את חבריו בשבת שלום. לגבי אמירת שבת שלום לאבל- יש שהתירו (ילק"י כ"ג,ו) ויש שאסרו (גשה"ח, כא, ז, ד), ולכן נמנעים לפגוש את האבל בשבת.

תימנים: נוהגים שהאבל אומר שבת שלום לכל אדם שלא תיראה אבלות בפרהסיא וכך גם אחרים אומרים לו שבת שלום. (שו"ע המקוצר, תנז, סעיף יד)

חלק ג': המשך תקופת האבלות:

פרק א'- דיני השלושים

פרק ב'- דיני שנת האבל

פרק א': דיני השלושים

1. **תספורת וגילוח:** אסורים כל 30 יום.

אשכנזים: האיסור גם לגברים וגם לנשים.

ספרדים: נשים יכולות להסתפר מיד לאחר השבעה. (ש"צ, ה)

מותר לספר את שיער השפם המפריע לאכילה.

2. **ציפורניים:** אין ליטול ציפורניים בקוצץ או במספריים. מותר לטלם ביד או בשיניו (והוא הדין להתחיל בכלי ולסיים ביד). אם הציפורניים גדולות מותר לגזוזן לכבוד שבת. (גשה"ח, כא, יא, ח) חזו"ע (ב, רצו)- לא התיר כשציפורניו גדולות לגזוז לכבוד שבת אלא רק לתלמיד חכם שיתבזה בכך.

מותר לאישה לגזוז ציפורניה לצורך טבילתה. (ש"צ, ז. צרור החיים קע"ה)

3. **רחיצה:** אשכנזים: רחיצת תענוג אסורה כל 30 יום. רחיצה להסרת הזיעה או לצורך בריאותי מותרת אפילו בחמין (גשה"ח, כב, א, ז) וכך נוהגים בא"י שיש בה ימים חמים וירחץ באופן ענייני. י"א שירחץ בפושרים כמו בתשעת הימים.

ספרדים ותימנים: מקלים ברחיצה לאחר השבעה (ילק"י, י"ח, ד. חזו"ע, ב, קסד, שו"ע המקוצר, ה, תנג הערה א. צה"ח קע"ב)

4. **בגד מכובס ומגוהץ:** ספרדים ותימנים נהגו להקל ומיד בתום השבעה יכול ללבוש בגד מכובס. (חזו"ע, ב, שה. שו"ע המקוצר, ה, תסב)

אשכנזים: אוסרים ללבוש בגד מכובס ומגוהץ אלא אם כן יתן לחברו ללבוש את הבגד לזמן מה. (שפט, ש"ך, סק"ד) יש שהקלו להניח את הבגד על גבי האדמה (לא על גבי הרצפה) לזמן מה ואז ללבושו (מעולם ועד עולם ע"מ 164 בהערה). ניתן ללבוש בגד מכובס בשבת ו"להכינו" לימות החול.

5. **בגד חדש:** אשכנזים לא לובשים בגדים חדשים (גשה"ח, שם) אלא יתן לחברו ללבושו יומיים או שלושה.

ספרדים: נהגו לאסור רק בבגד לבן, מגוהץ וחדש. (ילק"י, לח, ג. חזו"ע, ב, שג. צה"ח, קעג)

6. **שאיילת שלום:** נוהגים להקל בשאיילת שלום שלנו כגון "מה שלומך?" או "מה נשמע?" ובייחוד כשיש חשש שאנשים יפגעו מכך. (צה"ח, קפ"ה)

מעיקר הדין האבל שואל בשלום אחרים ומשיב שלום אבל אחרים אין שואלים בשלומם (גשה"ח, כב, א, י)

אין נותנים מתנה לאבל כל 30 יום (שפה, ג ברמ"א. צה"ח, רי"א).

7. **שינוי מקום:** האבל משנה את מקומו בבית הכנסת כל 30 יום. באבלות על אב ואם נהגו האשכנזים לשנות מקומם כל יב' חודש. שינוי המקום הוא לישיב במקום אחורי יותר ואם אי אפשר ישנה לצדדים (ולא קדימה). (גשה"ח, כב, ג. שצג, ב)

בשבת: ספרדים- לא ישנו את מקומם. (שצג, ד)

אשכנזים- משנים גם בשבת. (רמ"א שם)

8. **שמחות:** אבל אסור בשמחה כל 30 יום. לכן, לא ילך לבית המשתה, לשמחות, למסיבת מרעים, לאירועים שיש בהם מוזיקה או ריקודים וכד'.

במקרה של קרבה משפחתית כגון הורים בחופת בניהם, אחים בחתונת אחיהם או אחותם – ישאלו שאלת חכם כיצד לנהוג.

אשכנזים: מותר לאבל להיות נוכח בחופה כשהיא נעשית בבית הכנסת ולא באולם חתונות ואין בה תזמורת. (גשה"ח, כב, ב, ו. כא, ח, ד)

ספרדים: אבל על אביו ואימו לא יהיה בחופה אלא יעמוד בחוץ לשמוע את הברכות. (שצג ג)

- מותר להשתתף בכינוסי מצווה כגון ברית מילה, פדיון הבן, חנוכת בית, בר מצווה וכד'. (אירועים של מצווה) שלא בשעת הסעודה. מותר לו גם לטעום שם מיני מרקחת. אם יש שם ריקודים ותזמורת יש להימנע מלהשתתף. (גשה"ח, שם, שם, ה-ו)

9. **ביקורי חברים:** אשכנזים: סעודת מרעות אסורה ולכן לא יזמין חברים לסעודת אצלו. (שצג, ב ברמ"א) י"א שבשבת ויו"ט מותר להזמין אורחים ולהתארח אצל אחרים (הלכות אבילות, ד, מ"ד)

לפעמים יש בביקורי חברים צורך משפחתי או צורך של תמיכה נפשית. יש לשקול בכובד ראש להקל בסעודה כזו שאינה לשמחת מרעות כלל.

ספרדים: סעודת מרעים שאין בה שמחה מותרת. (לדעת צה"ח (קפ"ד) לא יזמין אליו, אבל אם הוזמן מותר ללכת.)

אירועים גדולים של וועדי עובדים, קהילות וכד' שמטבעם יש בהם עסק גדול ושמחה- אסורים לכולם. השתלמויות לימודיות ומקצועיות מותרות.

10. **מוזיקה:** אסור לשמוע מוזיקה בתוך 30 יומי האבילות, אבל לא צריך לצאת מביתו אם בני ביתו שומעים מוזיקה אלא יכוון לא ליהנות ממנה. ראוי שבני הבית יתחשבו באבל וינמיכו את עוצמת הקול כששומעים מוזיקה.

- לימוד מוזיקה לפרנסה מותר הן למורה והן לתלמיד בתוך השלושים. (מעולם ועד עולם ע"מ 187. חזו"ע, ב, שמ"ט, שס"ד)

פרק ב': דיני שנת האבל

אבילות של יב' חודש היא רק לבנים ולבנות על הוריהם וניתקנה משום מצוות כיבוד אב ואם.

1. **תספורת:** האבל אסור בתספורת עד שיגער בו חבריו או שיהיה במצב שראוי שיגערו בו, כלומר, על פי רוב שלושה חודשים. (שצ, ד. גשה"ח, כב, ב, א)

ילק"י: ספרדים נהגו להמתין שני חודשים ויש שנהגו להמתין יב' חודש (יז, ד)

אם גערו בו חבריו יכול להסתפר אפילו ביום השלושים.

נשים יכולות להסתפר לאחר השלושים ואין צורך בגערה. (ספרדיות יכולות להסתפר כבר לאחר השבעה.)

2. **בגדים חדשים:** אשכנזים ותימנים- נוהגים לא לקנות בגדים חדשים כל יב' חודש. במקום צורך גדול מותר. (שפט, ג ברמ"א . גשה"ח, כב, ב, ג. שו"ע המקוצר, ה, תסג)
- אישה (וה"ה איש) שמרגישה צורך לחדש בגד- תיתן לחברתה ללבוש את הבגד לשניים שלושה ימים לפני שתלבש אותו. (באר הגולה שפ"ט)
- ניתן לקנות נעליים חדשות, משקפיים חדשות (צורך רפואי), בגדי זיעה חדשים, רהיטים וכלים חדשים.
3. **השתתפות בשמחות, בריקודים, שמיעת מוזיקה וביקורי חברים:** כמו בתוך השלושים.
4. **טיולים:** מסתבר שטיול משפחתי למקום שקט בחיק הטבע מותר. טיול לצורך המשפחה, צורך רפואי או למרגוע נפשי מותר. טיול לתענוג או לאתר שעשועים ציבורי אסור.
5. כל יב' חודש, כשמזכיר את אביו אומר: הריני כפרת משכבו, ועל אימו אומר: הריני כפרת משכבה.
6. אבילות של יב' חודש מונים מיום הקבורה (בשנה מעוברת יש רק יב' חודשי אבילות ולא יג'). שנת האבילות מסתיימת בסוף היום של השנה, ולא אומרים בה מקצת היום ככולו.
7. אשכנזים נוהגים שהאבל עובר לפני התיבה בימות החול אך לא בשבתות ויו"ט ובחול המועד. בר"ח, חנוכה ופורים- עולה להיות ש"ץ וכשמגיעים להלל ולמוסף עולה אדם אחר.
- ספרדים: אם מזדמן לו להיות ש"ץ תבוא עליו ברכה, אך אין הקפדה מיוחדת. יכול להיות ש"ץ גם בר"ח, חגים, חנוכה ופורים. (צה"ח, רטו)
- תימנים: האבל עובר לפני התיבה גם בשבתות ויו"ט ובימים נוראים, ותוקע בשופר כדרכו. (שו"ע המקוצר, ה, תסט, ו)
- "בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר"** (ישעיהו, כ"ה, ח)